

JESU LI MLADI DANAS DOVOLJNO FINANCIJSKI PISMENI?

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGRABIA

SADRŽAJ

O HRVATSKOM KATOLIČKOM SVEUČILIŠTU	3
O PROJEKTU	5
Uvod	7
Ciljevi istraživanja	9
Metodologija i provedba istraživanja	9
REZULTATI ANKETNOG ISTRAŽIVANJA	13
Osobine ispitanika	15
Sklonost riziku	19
Financijsko ponašanje	23
Financijsko znanje	27
REZULTATI FOKUS-GRUPA	35
Uvod	37
Što smo uočili?	38
PRILOG – PRIKAZ FINANCIJSKOG SUSTAVA	41

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
Z A G R E B
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
Z A G R A B I A

O HRVATSKOM KATOLIČKOM SVEUČILIŠTU

Hrvatsko katoličko sveučilište, osnovano 2006. godine u Zagrebu, mlado je i brzorastuće sveučilište čiji je cilj znanstvena i istraživačka izvrsnost uz kontinuiranu potragu za istinom te očuvanje i prenošenje znanja za dobrobit društva, pri čemu se osobita pozornost posvećuje odgoju cjelovite osobe u katoličkoj tradiciji i duhovnosti.

Sveučilište se sastoji od pet studijskih odjela, to su: **Odjel za povijest**, **Odjel za psihologiju**, **Odjel za sociologiju**, **Odjel za komunikologiju** i **Odjel za sestrinstvo**, a nastava se izvodi na tri razine studija: preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj (doktorski studiji).

Hrvatsko katoličko sveučilište ima cilj postati akademska i znanstveno-istraživačka institucija prepoznatljiva u nacionalnom i međunarodnom okružju po svojoj izvrsnosti i odličnim uvjetima rada – što će postići provođenjem, unaprijed zacrtanih, visokih radnih i etičkih standarda te dovršetkom izgradnje Sveučilišnoga kampusa u bliskoj budućnosti.

Sveučilište također namjerava, kao član Međunarodne federacije katoličkih sveučilišta (IFCU) i Europske federacije katoličkih sveučilišta (FUCE), nastaviti suradnju s mnogim renomiranim svjetskim sveučilištima radi obogaćivanja postojećih i formiranja novih studijskih programa. Nadalje, međunarodna suradnja na osnovi sporazuma o razumijevanju uključuje mogućnost mobilnosti putem programa Erasmus+, a na znanstvenom planu Sveučilište ima cilj poticati znanstveni razvoj i promicati domaću i međunarodnu prepoznatljivost koja se ostvaruje potporom provedbi znanstvenih projekata, među kojima se ističe znanstveni projekt koji je predmet ove publikacije.

O PROJEKTU

Hrvatska je na 35. mjestu među 144 zemlje svijeta prema razini financijske pismenosti. Smatra se da je 33% odraslih osoba diljem svijeta financijski pismeno. Najnižu razinu financijske pismenosti u svijetu imaju Jemen (13%) i Albanija (14%), dok najvišu Norveška (71%) i Danska (71%).

S&P Global FinLit Survey

U Hrvatskoj je financijski pismeno 44% odraslih osoba, dok je europski prosjek 52%. U Europskoj uniji, najnižu razinu financijske pismenosti imaju Rumunjska (22%) i Portugal (26%).

S&P Global FinLit Survey

Nerazumijevanje koncepta diversifikacije, složenoga kamatnog računa, inflacije... kada je riječ o prosječnom građaninu, rezultira većim troškovima. Financijska nepismenost ima svoju cijenu.

djelomično iz: Lusardi i Tufano, 2015.; Lusardi i de Bassa Scheresberg, 2013.

Istraživanja pokazuju da su obiteljske financije jedna od glavnih tema bračnih svađa supružnika; stoga povećanje financijske pismenosti ne utječe samo na povećanje kvalitete života pojedinca nego i cijelih obitelji.

Bez razumijevanja osnovnih financijskih pojmova ljudi nisu spremni za donošenje važnih financijskih odluka.

S&P Global FinLit Survey

48% ukupne odrasle svjetske populacije tijekom 2017. godine uštedjelo je određeni iznos novca.

World Bank Findex 2017.

UVOD

Budući da je financijska pismenost važna odrednica koja utječe na financijske odluke pojedinaca, od svakodnevnog upravljanja osobnim financijama do dugoročnih ulagačkih odluka, u definiranju teme istraživanja pošlo se od činjenice da ni u Hrvatskoj ni u svijetu još nisu dovoljno istraženi razlozi pojave financijskih poteškoća, koji ne čine problem samo za pojedinca nego i za društvo koje se indirektno suočava s povećanim troškovima socijalne skrbi. S obzirom na to da se kao neki od razloga za pojavu financijskih poteškoća mogu navesti manjkavosti u financijskom znanju pojedinca, zatim problemi u financijskom ponašanju, ali i neodgovarajući odnos prema financijskim pitanjima, predmet istraživanja bio je usmjeren na istraživanje financijske pismenosti koja zapravo ujedinjuje sve spomenuto. Trenutačna situacija u hrvatskom društvu upućuje na još uvijek relativno nizak standard hrvatskih građana, koji u velikoj mjeri proizlazi iz problema povezanih sa slabom financijskom pismošću i još slabijim shvaćanjem rizika kojima su pojedinci izloženi. K tome, dosadašnja istraživanja pokazuju da je razina financijske pismenosti hrvatskih građana na relativno niskoj razini u odnosu na svjetski prosjek. U sklopu projekta, čiji se rezultati istraživanja predstavljaju u ovoj publikaciji, utvrđeno je stanje financijske pismenosti i sklonosti preuzimanju rizika među studentskom populacijom, budući da je upravo ta populacija prepoznata kao jedna od najranjivijih. Osim financijske pismenosti i sklonosti preuzimanju rizika ispitivani su i drugi čimbenici koji u većoj ili manjoj mjeri mogu biti povezani s

razinom financijske pismenosti i sklonosti preuzimanju rizika. Radi realizacije projektnih ciljeva provedeno je anketno istraživanje na sedam hrvatskih sveučilišta, a uzorkom je bilo obuhvaćeno više od 1.700 studenata. Kako bi se definirali dublji razlozi više ili niže razine financijske pismenosti, posebice utjecaj obitelji, nakon anketnog istraživanja provedene su i fokus-grupe sa studentima kao sudionicima. Dobiveni rezultati daju sveobuhvatan uvid u opću razinu financijske pismenosti hrvatskih studenata i otvaraju pitanja provedbe javnih politika radi unapređivanja financijske pismenosti.

Projekt „Unapređenje financijske pismenosti mladih s ciljem optimizacije izloženosti rizicima i definiranja čimbenika koji utječu na razvijanje poduzetničke aktivnosti“ financiralo je Hrvatsko katoličko sveučilište 2018. godine.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Glavni je cilj istraživanja bio utvrditi razinu i obrasce financijske pismenosti te sklonost preuzimanju rizika među hrvatskim studentima. Taj, glavni cilj istraživanja poduprt je s nekoliko podciljeva:

- ispitati razinu financijskog znanja hrvatskih studenata
- ispitati obrasce ponašanja vezanog uz upravljanje financijama
- definirati toleranciju prema rizicima među studentima
- utvrditi izvore informiranja o temama povezanim s financijama
- utvrditi razlike u svemu navedenom s obzirom na spol, godinu studija, studijski smjer, uspjeh u srednjoj školi, materijalni status i radno iskustvo.

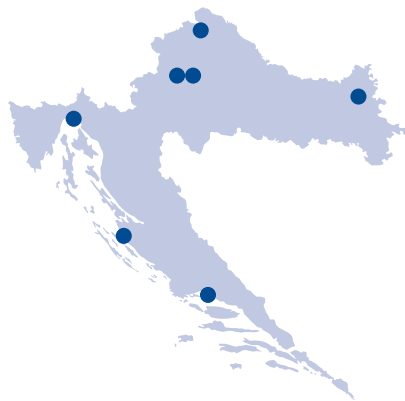
METODOLOGIJA I PROVEDBA ISTRAŽIVANJA

U razdoblju od 1. travnja do 20. svibnja 2018. godine anketirani su studenti s 35 studija na sedam hrvatskih sveučilišta. Uzorkom su obuhvaćena sljedeća sveučilišta: Sveučilište u Zagrebu, Hrvatsko katoličko sveučilište, Sveučilište Sjever, Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Zadru i Sveučilište u Splitu. Prije izbora jedinica uzorka okvir uzorkovanja podijeljen je u dva segmenta u skladu s dvama velikim područjima znanosti kojima studiji pripadaju, tj. u prirodoslovno-tehničko-biomedicinsko-biotehničko i društveno-humanističko-umjetničko područje. Planirano je da udio sudionika iz navedenih znanstvenih područja u uzorku bude proporcionalan udjelu studenata koji to područje ima u studentskoj populaciji Republike Hrvatske.

Primijenjen je dvoetafni neprobabilistički uzorak klastera. Prva etapa uzorkovanja bio je studij na pojedinom sveučilištu. Druga etapa izbora bili su studenti koji su prisustvovali nastavi predmeta na kojem je provedeno anketno istraživanje. Anketa je bila anonimna i provedena je metodom papir-olovka.

Ukupno je anketiran 1.731 student, a struktura je realiziranog uzorka prema sveučilištu, spolu, području znanosti i godini studija sljedeća:

Sveučilište	f	%
Sveučilište u Zagrebu	858	49,6
Sveučilište u Splitu	267	15,4
Sveučilište u Rijeci	109	6,3
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku	97	5,6
Sveučilište u Zadru	61	3,5
Sveučilište Sjever	27	1,6
Hrvatsko katoličko sveučilište	312	18,0
Ukupno	1.731	100,0

Spol	f	%
Muškarci	600	34,7
Žene	1.131	65,3
Ukupno	1.731	100,0

Područje znanosti	f	%
Prirodne znanosti	54	3,1
Tehničke znanosti	356	20,6
Biomedicina i zdravstvo	121	7,0
Biotehničke znanosti	67	3,9
Društvene znanosti	926	53,5
Humanističke znanosti	134	7,7
Umjetničko područje	36	2,1
Bez odgovora	36	2,1
Ukupno	1.731	100,0

Razina studija	f	%
Preddiplomski studij	1.425	82,3
Diplomski studij	306	17,7
Ukupno	1.731	100,0

Don't put all your eggs in one basket.

Miguel de Cervantes, 17. st.

Financijska pismenost posebno je važna u sadašnjem vremenu kada su sve kompleksniji financijski proizvodi dostupni sve većem broju ljudi.

S&P Global FinLit Survey

REZULTATI
ANKETNOG
ISTRAŽIVANJA

Prosječni stanovnik Hrvatske ima dvije platne kartice, a 79% stanovnika Hrvatske ima barem jednu platnu karticu.

HNB

U Hrvatskoj je u 2017. godini 37% vrijednosti platnih transakcija obavljeno pomoću platnih kartica.

HNB

Vrijednost nacionalnih kartičnih platnih transakcija u Hrvatskoj u 2017. godini iznosi 32.719 kn po stanovniku.

HNB

Prosječna vrijednost transakcije prihvata platnih kartica u 2017. iznosi 395 kn.

HNB

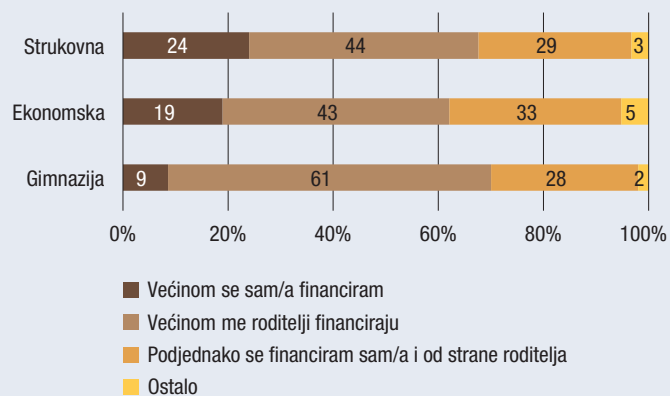
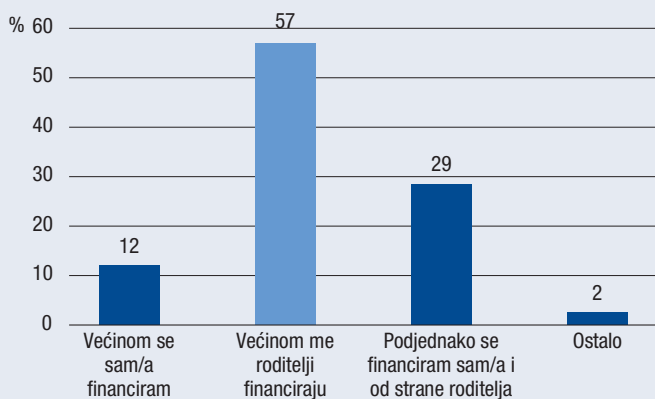
U Hrvatskoj se na kraju 2018. zbog neizvršenih osnova za plaćanje 264.751 građanin nalazi u blokadi.

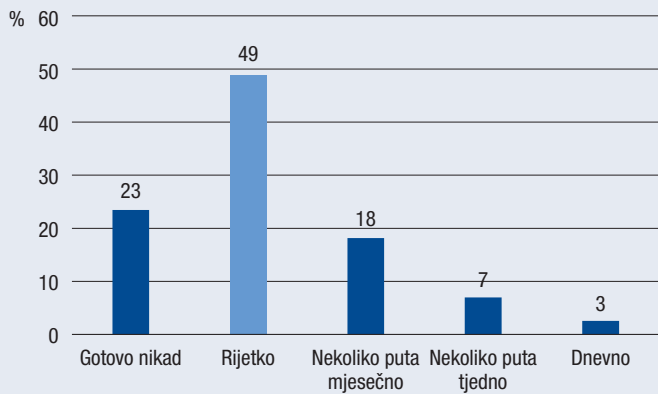
FINA

OSOBI NE ISPITANIKA

Koji je vaš glavni izvor financiranja?

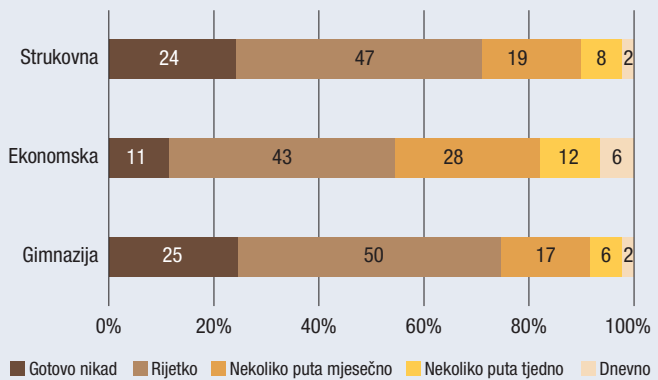
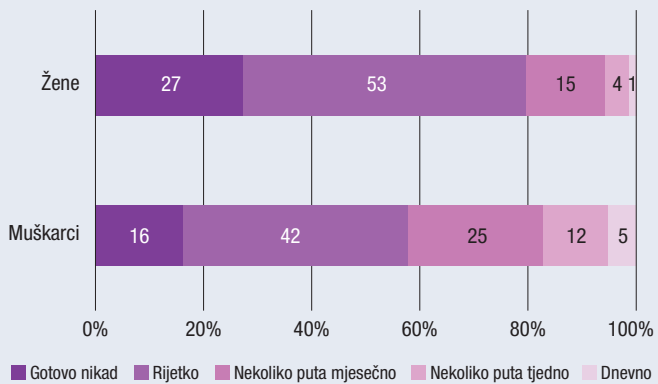
Gotovo 60% ispitanika još uvijek financiraju roditelji, dok ih se tek 12% financira u potpunosti samostalno. Između spolova nema izraženije razlike po ovom pitanju. S druge strane, u skladu s očekivanjem gotovo 80% ispitanika samostalno financira svoje troškove ako su iz dobne skupine od 31 ili više godina. Što se tiče obrazovanja, najviše onih koji se samostalno financiraju došlo je iz strukovnih škola (24% od svih iz te skupine), trenutačno studiraju tehničke znanosti (14% od svih iz te skupine) i studenti su Sveučilišta Sjever (23% od svih ispitanika s tog Sveučilišta).

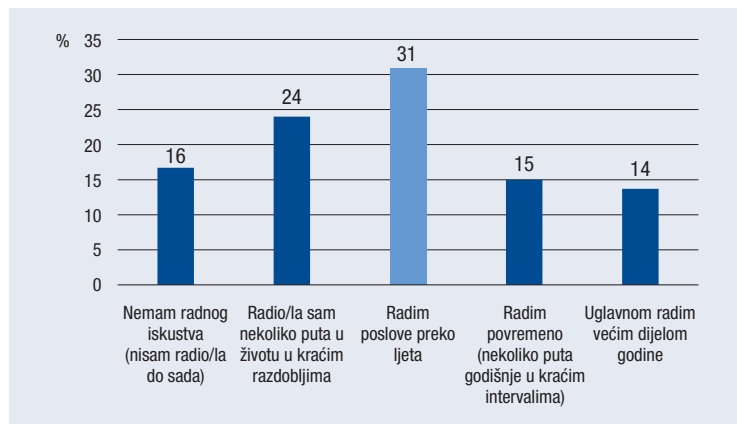
Koliko često se informirate o temama povezanim s financijama?

Više od 70% ispitanika rijetko se ili gotovo nikada ne informira o temama povezanim s financijama i tu prevladavaju žene (80% od svih žena) u odnosu na muškarce (58% od svih muškaraca). Zanimljivo je da najviše onih koji se ne informiraju o financijama ima 31 ili više godina (gotovo 80% od svih iz te skupine). Što se tiče završene srednje škole, ispitanici koji se ne informiraju o financijskim temama uglavnom dolaze iz gimnazija (75% od svih iz te skupine), trenutačno studiraju na području umjetnosti (92% od svih iz tog znanstvenog područja) te su sa Sveučilišta u Zadru (92% od svih ispitanika iz Zadra).

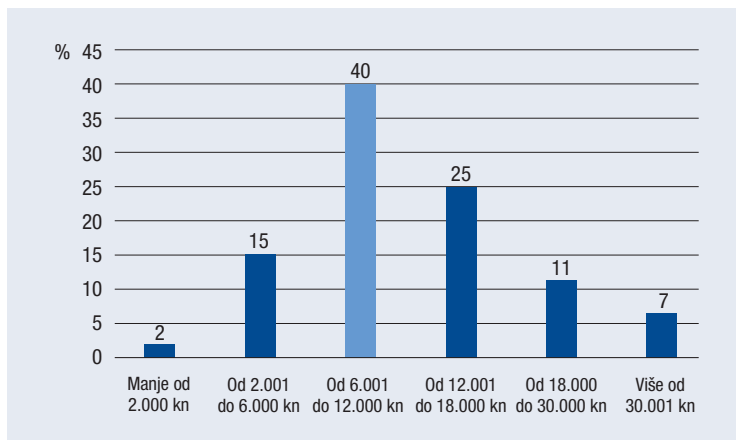
Jeste li ili niste do sada stjecali radno iskustvo? Kako biste najbolje opisali svoje dosadašnje radno iskustvo?

Glede radnog iskustva, najviše ispitanika (gotovo trećina) radno je iskustvo stjecalo na poslovima ljeti i po tom pitanju nema izraženije razlike između muškaraca i žena, a u odnosu na dobne skupine najviše se mlađih ispitanika bavilo takvim poslom (33% od svih koji su stari između 18 i 23 godine). Najmanje radnog iskustva imaju ispitanici iz Osijeka (30% od svih ispitanika iz te skupine).

Koliko približno iznosi ukupan prihod vaših roditelja (uključujući sva primanja – plaće, mirovine, honorare i ostalo)?

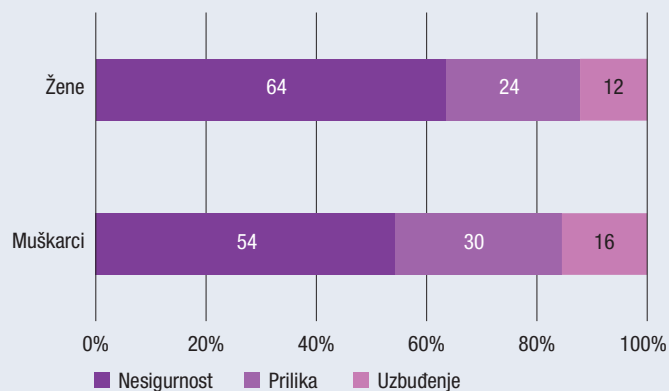
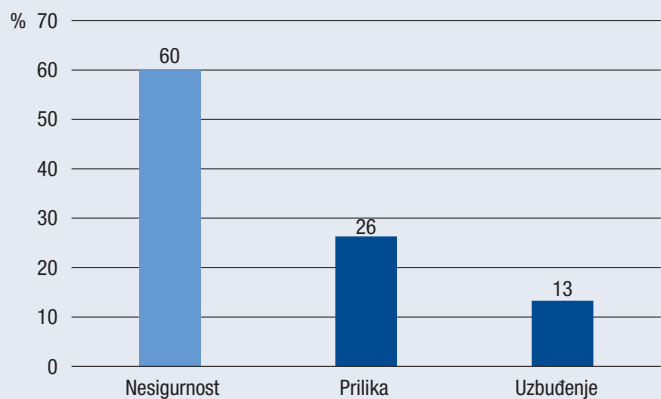
Prihod roditelja ispitanika uglavnom se kreće između 6.001 i 12.000 kn (40% ispitanika). Nema izraženije razlike po ovom pitanju u odnosu na sve promatrane indikatore o ispitanicima, osim kod indikatora o sveučilištu na kojem ispitanici studiraju. Naime, na Sveučilištu u Osijeku ima najmanje studenata koji dolaze iz obitelji čiji prihodi prelaze 12.001 kn (samo 27% od svih ispitanika) što je manje od prosjeka ostalih sveučilišta (43%).

SKLONOST RIZIKU

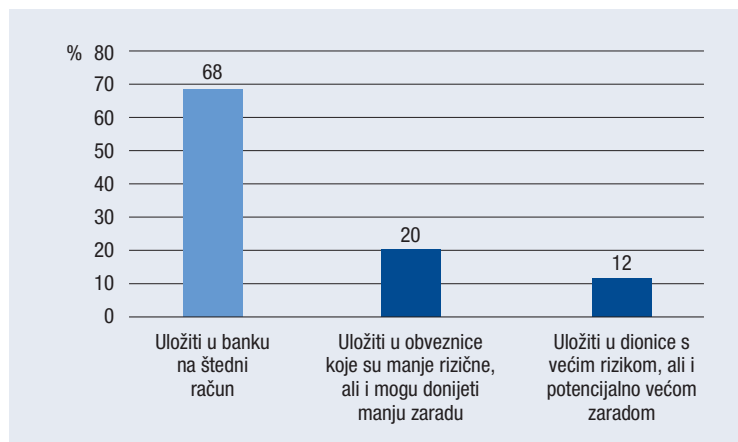
S čime poistovjećujete riječ rizik?

Rizik 60% ispitanika poistovjećuje s nesigurnošću. U toj kategoriji više je žena (64% od svih žena) nego muškaraca (54% od svih muškaraca). Najviše onih ispitanika koji rizik poistovjećuju s nesigurnošću staro je 31 godinu ili više (gotovo 70% od svih ispitanika iz te dobne skupine) te se u trenutku istraživanja nalazilo na diplomskoj razini studija (62%) na području biomedicinskih, zdravstvenih i biotehničkih znanosti (67% od svih studenata iz te skupine) te je studiralo na Sveučilištu u Zadru (72% od svih ispitanika u Zadru) i na Sveučilištu u Rijeci (72% od svih ispitanika s tog Sveučilišta).

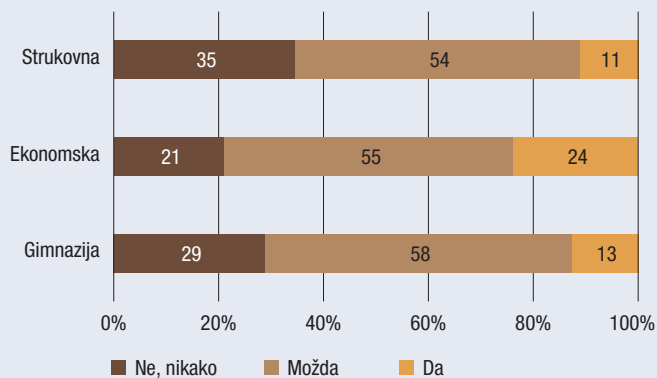
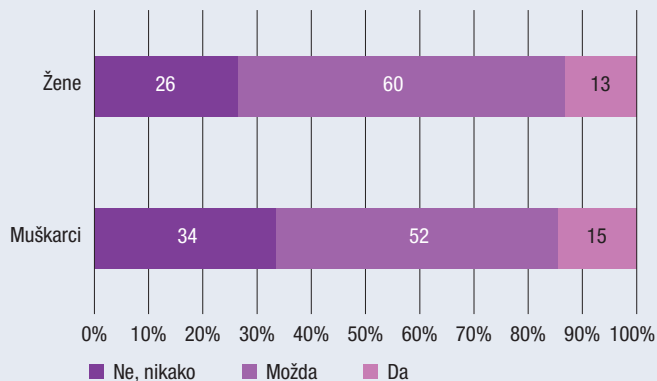
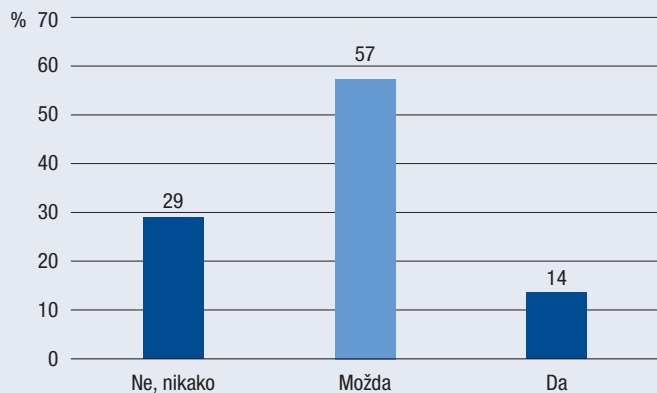
Zamislite situaciju da iznenada dobijete 20.000 kn za ulaganje. Napravit ćete sljedeće:

Više od dvije trećine ispitanika uložilo bi 20.000 iznenadnog dobitka u banku na štedni račun i to bi napravilo više žena (75%) nego muškaraca (56%). Zanimljivo je da ispitanici koji bi tako postupili pretežno spadaju u mlađe dobne skupine (69%), u odnosu na starije dobne skupine. Što se tiče tijeka školovanja, većina ispitanika koji bi uložili u banku na štedni račun dolazi iz strukovnih škola i gimnazija, dok su oni iz ekonomskih škola više zainteresirani za preuzimanje nešto većeg rizika od držanja sredstava na štednom računu pa bi se 28% ispitanika iz te skupine odlučilo za ulaganje u obveznice. Na kraju, prema znanstvenom području na kojem ispitanici trenutno studiraju, najviše ispitanika koji bi uložili dobitak u banku dolazi s područja biomedicine, zdravstva i biotehničkih znanosti (82%) te s umjetničkog područja (81%) i sa Sveučilišta u Zadru (80% od svih ispitanika u Zadru).

Dobra prilika za ulaganje upravo je pred vama. Trebate pozajmiti novac kako biste investirali, biste li ili ne uzeli kredit?

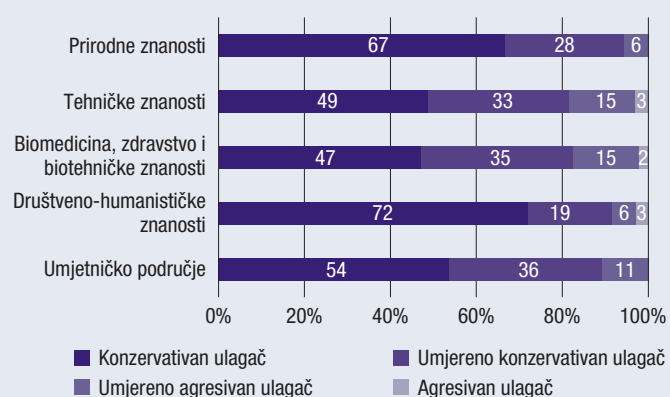
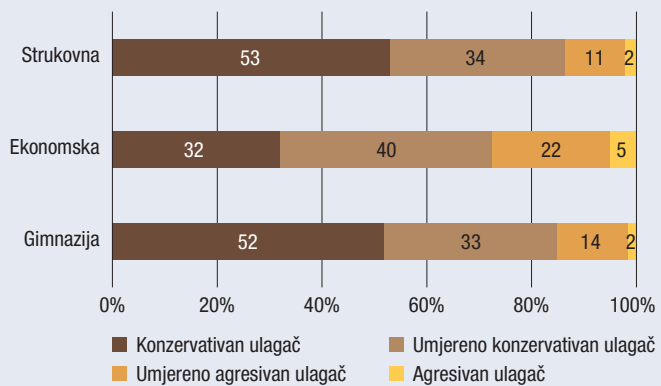
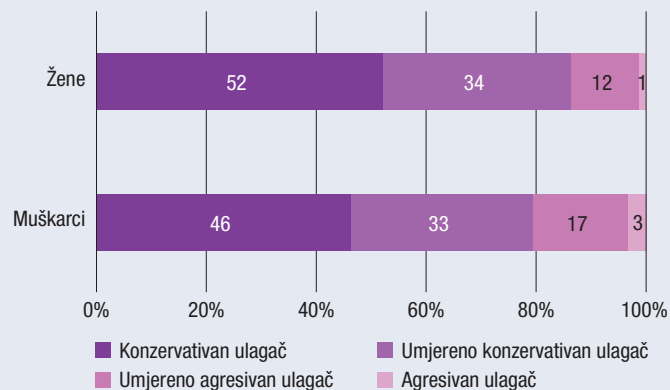
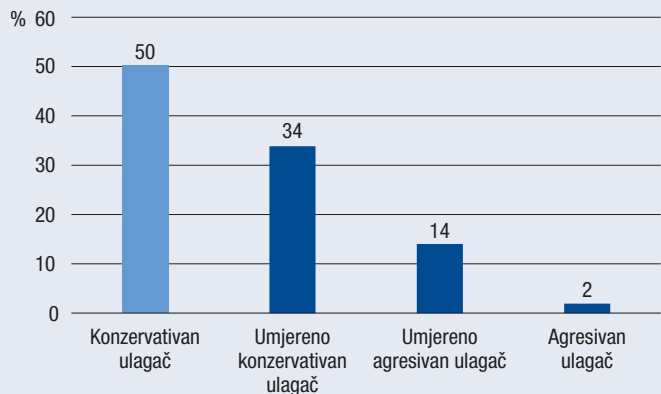
Većina je ispitanika (57%) neodlučna glede uzimanja kredita kako bi se investiralo u dobru poslovnu priliku i po tom su pitanju zastupljenije žene (60% od svih žena) u odnosu na muškarce. Najviše je nesigurnih ispitanika iz dobnih skupina od 18 do 30 godina (oko 57% od svih ispitanika iz tih skupina). Ispitanici iz ekonomskih škola ponovo su se pokazali kao najviše skloni upuštanju u različite poslovne prilike (24% od svih ispitanika iz te skupine koji bi uzeli kredit), dok po trenutačnom stadiju studiranja nema izraženijih razlika među ispitanicima s različitim razina i područja studiranja. Ipak, usporede li se ispitanici po sveučilištima, najviše onih koji ne bi uzeli kredit studira na Sveučilištu Sjever (41% od svih ispitanika s tog Sveučilišta).

Tolerancija preuzimanja rizika

Promatrajući ukupnu ocjenu tolerancije preuzimanja rizika kod ispitanika, dolazi se do rezultata da oko 50% njih pripada skupini konzervativnih ulagača i u toj kategoriji zastupljenije su žene (52% od svih žena) u odnosu na muškarce (46% od svih muškaraca), dok su u toj kategoriji prema dobnim skupinama najstariji (53% od ispitanika s 31 ili više godina) i najmlađi (51% ispitanika između 18 i 23 godine). S obzirom

na obrazovanje, najmanje su konzervativni oni koji su došli iz ekonomskih škola (27% agresivnih ili umjereno agresivnih ulagača iz skupine ispitanika koji su došli iz ekonomske škole) te ispitanici s područja tehničkih znanosti (18% agresivnih / umjereno agresivnih ulagača iz skupine ispitanika s navedenog znanstvenog područja). Među sveučilištima nema izraženijih razlika po ovom pitanju.

FINANCIJSKO PONAŠANJE

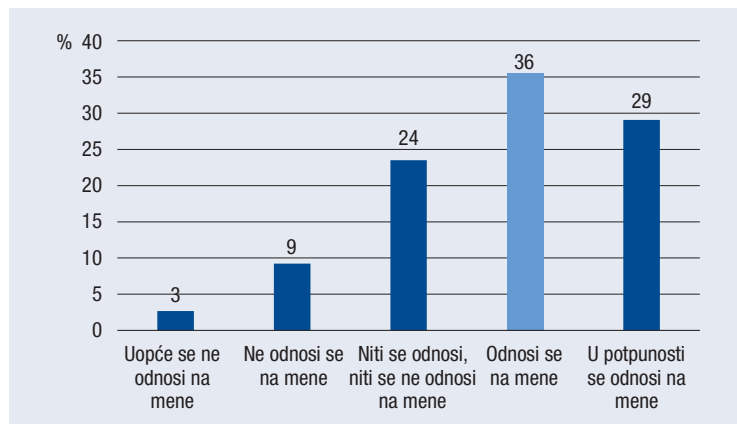
Nabrojat ćemo različite tvrdnje koje opisuju stavove i ponašanja vezane uz područje kupnje i financija općenito:

U opisu svoje potrošnje većina ispitanika (preko 50%) smatra se štedljivom osobom i po tome nema razlike između muškaraca i žena. Najštedljiviji su ispitanici sa Sveučilišta u Osijeku (61% od svih ispitanika s tog Sveučilišta).

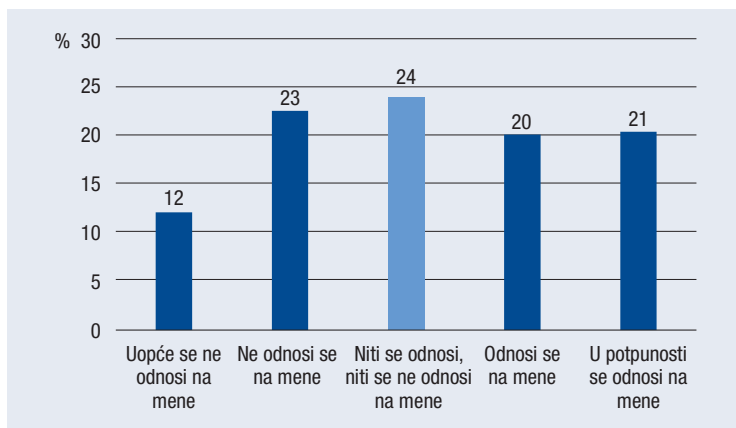
Više od 70% ispitanika smatra da se na njih odnosi tvrdnja da bi dali sve od sebe kako bi svojoj obitelji mogli priuštiti bolji život. Najviše takvih ispitanika završilo je ekonomsku školu (80% od svih ekonomista), a trenutačno studiraju u području biomedicine, zdravstva i biotehničkih znanosti (78% od svih ispitanika s tog područja) i nalaze se na Sveučilištu J. J. Strossmayera u Osijeku (86% ispitanika s tog Sveučilišta).

Gotovo dvije trećine ispitanika smatraju da pažljivo promisle mogu li si nešto priuštiti prije same kupovine i to su uglavnom mlađi ispitanici (66% ispitanika iz skupine od 18 do 23 godine), oni koji trenutačno studiraju na umjetničkom području (77% od svih ispitanika iz te skupine) te oni koji studiraju na Hrvatskom katoličkom sveučilištu (69% od svih ispitanika s HKS-a).

Prije kupovine pažljivo razmatram mogu li to sebi priuštiti.

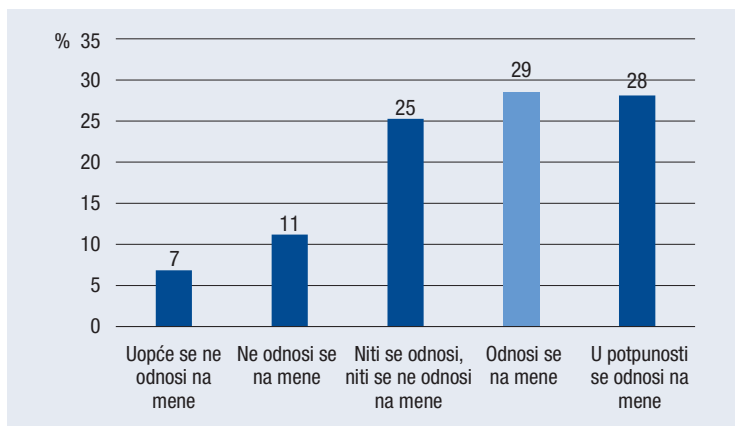
Dio svog dohotka uvijek odvajam za štednju.

Za razliku od prethodno opisanih tvrdnji, kod tvrdnje da se dio dohotka odvaja na štednju nema toliko dominantno zastupljene skupine ispitanika koja se s time slaže. Tek 41% ispitanika odvaja dio dohotka na neki oblik štednje i tu su zastupljeniji muškarci (44% od svih muškaraca) u odnosu na žene (39%).

Kod tvrdnje da će se dio dohotka nakon zaposlenja odvojiti za štednju za potrebe mirovine dobiveni su odlučniji odgovori, nego kod tvrdnje o nedefiniranoj štednji. Naime, gotovo 60% ispitanika smatra da se navedena tvrdnja odnosi na njih i tu su nešto zastupljenije žene (58% od svih žena) u odnosu na muškarce (55% od svih muškaraca). Zanimljivost kod ove tvrdnje vidi se pri usporedbi ispitanika različitih dobnih skupina jer je gotovo 60% ispitanika iz skupine 31 ili više godina izjavilo da se ta tvrdnja na njih ne odnosi, dok se u ostalim dobnim skupinama takvi ispitanici kreću do udjela od maksimalno 19%.

Kada se zaposlim, namjeravam odvojiti određeni dio svog dohotka za štednju za mirovinu jer ju smatram bitnom.

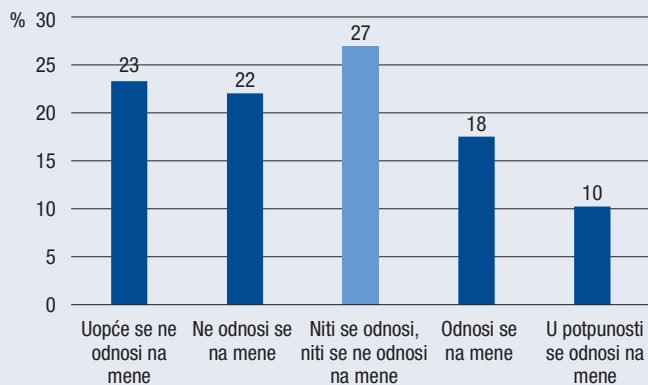
Odmicanjem od štednje i ulaskom na područje potrošnje, tj. plaćanja kreditnom karticom dobiveni su očekivani rezultati: 55% ispitanika odgovorilo je da oni ne upotrebljavaju takav način plaćanja troškova, pogotovo muškarci, kod kojih preko 60% ne upotrebljava takav način plaćanja. Ispitanici s umjetničkog područja (36% od svih ispitanika s tog područja) te oni koji studiraju na Sveučilištu u Zadru (38% od svih ispitanika u Zadru) rabe kreditnu karticu kao način plaćanja, što ih čini najzastupljenijima u odnosu na studente iz drugih znanstvenih područja i s drugih sveučilišta.

Pri odabiru različitih financijskih proizvoda ili usluga ispitanici su uglavnom zainteresirani za razmatranje ponuda od većeg broja institucija jer ih je 54% izjavilo da se na njih ne odnosi tvrdnja da ne razmatraju više ponuda. Izraženije razlike između muškaraca i žena po ovom pitanju nema, ali je zato gotovo 60% ispitanika iz dobne skupine 31 ili više godina izjavilo da se na njih uopće ne odnosi tvrdnja kako ne razmatraju više ponuda, dok su u ostalim dobnim skupinama takvi ispitanici zastupljeni u manjoj mjeri. Najviše različitih ponuda razmatraju studenti sa Sveučilišta Sjever jer od njih nitko nije odgovorio da se ova tvrdnja na njega odnosi.

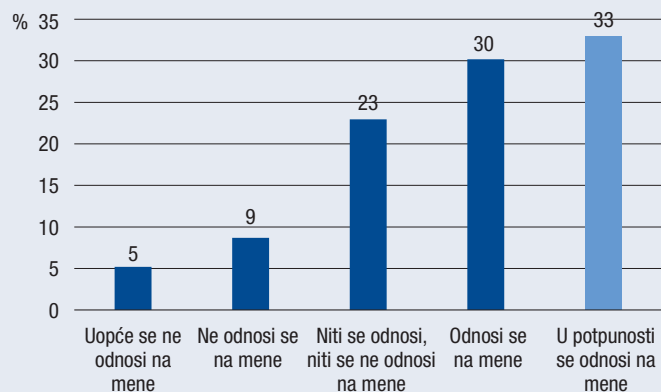
Osim o potrošnji i štednji, ispitanike se pitalo i o njihovim navikama i idejama o ulaganjima u dionice. Bi li uložilo u dionice da ima viška novca, 27% ispitanika nije sigurno, ali su zato zastupljeniji oni koji to ne bi učinili (45%) u odnosu na one koji bi učinili (28%). Po pitanju ovog tipa ulaganja ima više zainteresiranih muškaraca (34%) nego žena (24%). U najstarijoj promatranoj dobnoj skupini (31 ili više godina) više od 70% ispitanika ne bi ulagalo višak novca u dionice. Na kraju, u odnosu na područje studiranja, najviše ispitanika koji bi uložili višak novca u dionice studira društveno-humanističke znanosti (33% od svih ispitanika s tog područja) te na Sveučilištu u Zadru (37% od svih ispitanika iz Zadra).

Ispitanici su pokazali velik interes za proširenje svoga financijskog znanja, odnosno 63% ispitanika složilo se da im je to potrebno te su za to uglavnom više zainteresirani muškarci (67% od svih muškaraca) u odnosu na žene (61%). Zanimljivo je da su ispitanici koji su završili ekonomske škole premoćno zastupljeni promatraju li se oni koji smatraju da trebaju proširiti svoje financijsko znanje (72% od svih ispitanika iz te skupine).

Ukoliko bih imao/la viška novca, uložio/la bih u dionice.

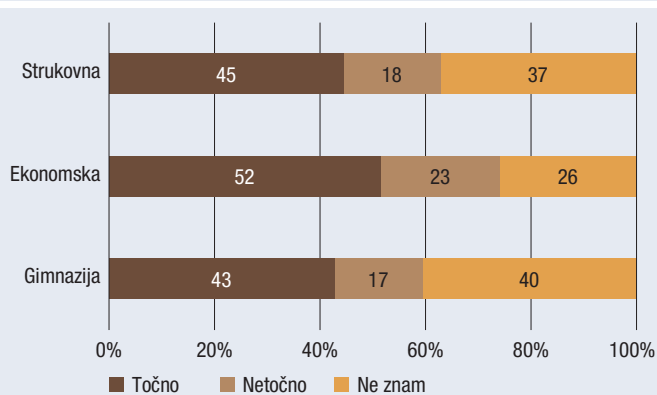
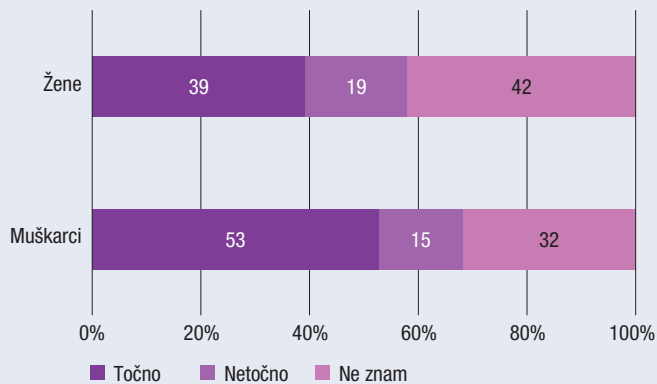
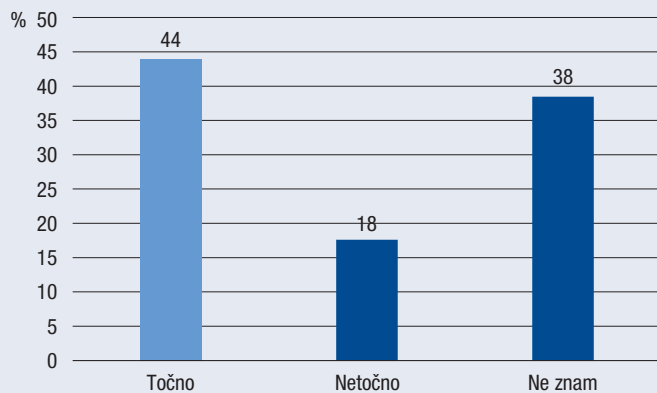
Jako sam zainteresiran/na za proširenje svog financijskog znanja.

FINANCIJSKO ZNANJE

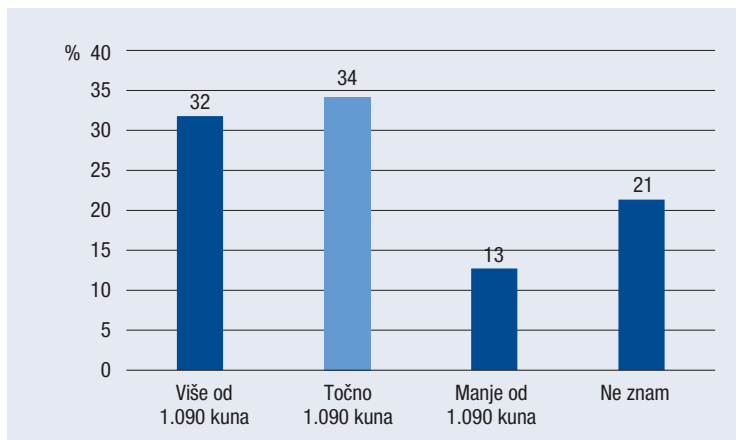
Iznos od 1.000 kuna koji dobijete danas manje će vrijediti za 3 godine.

Da će vrijednost novca koji su dobili u ovom trenutku izgubiti na vrijednosti za 3 godine, smatra 44% ispitanika, ali je i 38% ispitanika nesigurno u tu tvrdnju. Više muškaraca (53% od svih muškaraca) nego žena (39% od svih žena) smatra da će navedena vrijednost novca oslabjeti, a na jednak način razmišlja više onih iz starijih dobnih skupina (58% od svih ispitanika iz dobnе skupine od 31 ili više godina). Što se tiče raspodjele ispitanika u odnosu na njihovo školovanje, najviše onih koji smatraju da je ova tvrdnja točna dolazi iz ekonomskih škola (52% od svih iz te skupine škola), s društveno-humanističkog područja znanosti (63% od svih ispitanika s tog područja) i s područja tehničkih znanosti (64% ispitanika s tog područja) te najviše njih studira na Sveučilištu u Splitu (48% od svih ispitanika iz Splita) i na Sveučilištu u Zagrebu (46% od svih ispitanika s navedenog Sveučilišta).

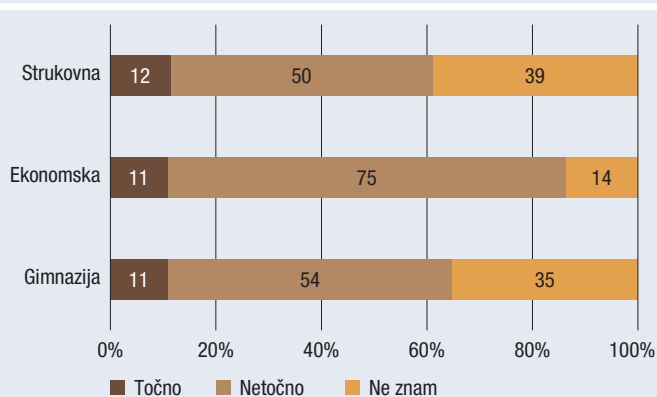
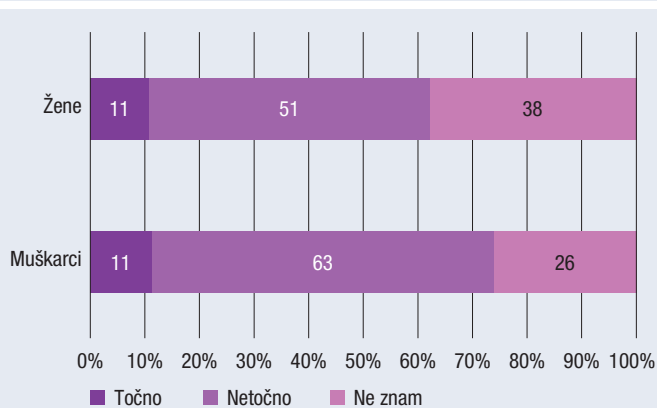
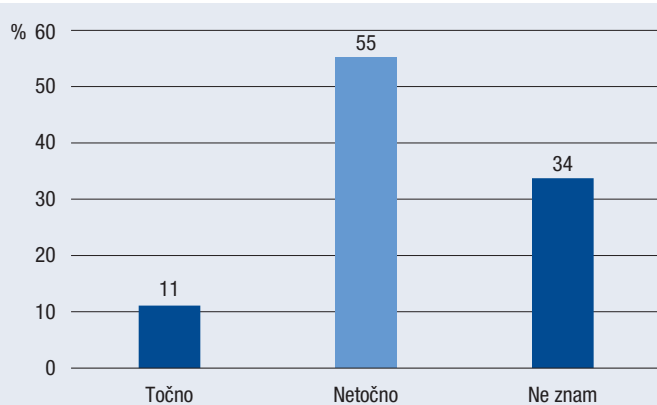
Na oročenoj štednji u banci imate 1.000 kuna koje ste oročili na tri godine. Kamatna stopa na štednju iznosi 3% godišnje. Koliko novca će vam banka isplatiti na kraju treće godine?

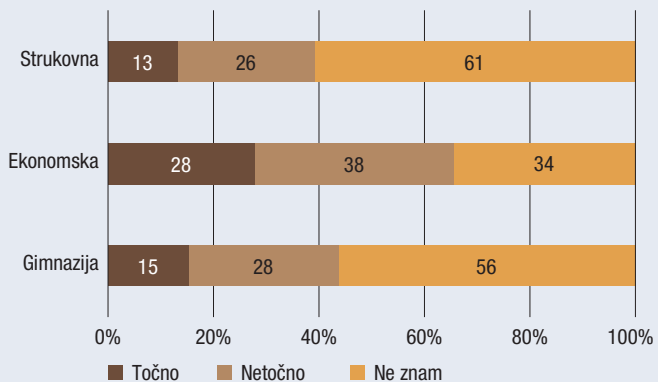
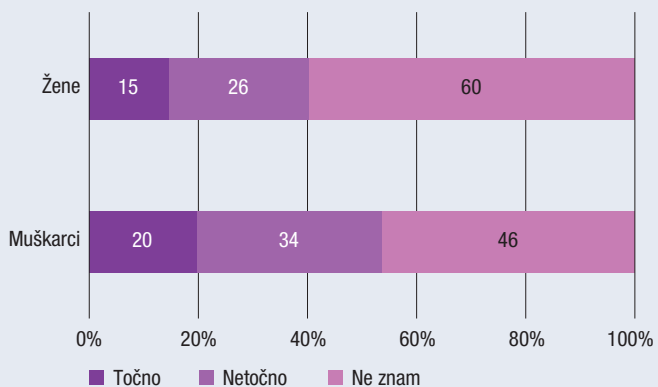
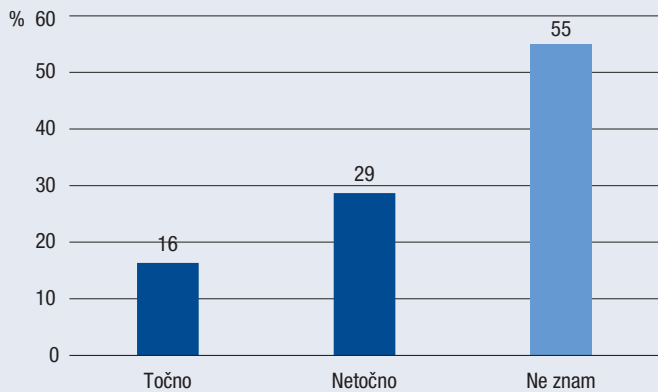
Što se tiče poznavanja osnova ukamaćivanja koje se primjenjuje kod oročene štednje, petina ispitanika ne zna što bi se dogodilo da određeni iznos oroče na neko vrijeme. Žene su zastupljenije (26%) od muškaraca (12%) po neznanju o tome što bi se dogodilo kod ove vrste štednje, dok među dobnim skupinama nema izraženije razlike. Očekivano, najmanje onih koji ne znaju što bi se dogodilo završilo je ekonomske škole (16% od svih ispitanika iz te skupine škola), dolazi iz područja prirodnih znanosti (6% od svih ispitanika iz tog područja) te studira u Osijeku (34% od svih ispitanika iz Osijeka).

Ulaganje u samo jednu dionicu sigurnije je nego ulaganje u nekoliko različitih dionica.

Većina ispitanika (55%) ne slaže se s tvrdnjom da je ulaganje u jednu dionicu sigurnije od ulaganja u nekoliko različitih dionica i to uglavnom smatraju muškarci (63% od svih muškaraca) usporedi li ih se sa ženama (51% od svih žena). Što se tiče dobi, kako se ide prema starijim dobnim skupinama, sve su zastupljeniji ispitanici koji smatraju ovu tvrdnju netočnom. Ispitanici koji su završili ekonomske škole najzastupljeniji su kad je riječ o onima koji smatraju da je ova izjava netočna (tri četvrtine ispitanika iz te skupine), a sličan zaključak vrijedi i za one ispitanike koji studiraju na području prirodnih znanosti (62% od svih iz tog područja) i na području društveno-humanističkih znanosti (57% od svih ispitanika iz tog područja).

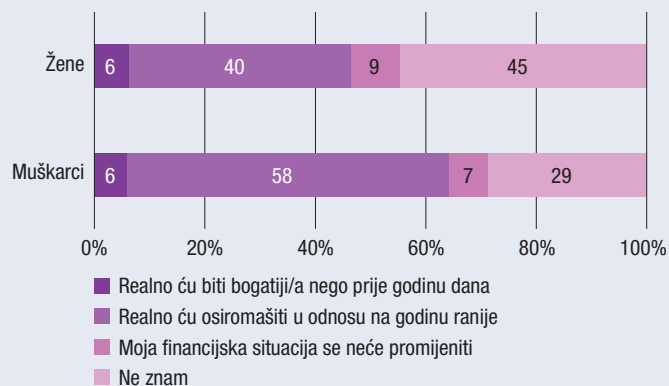
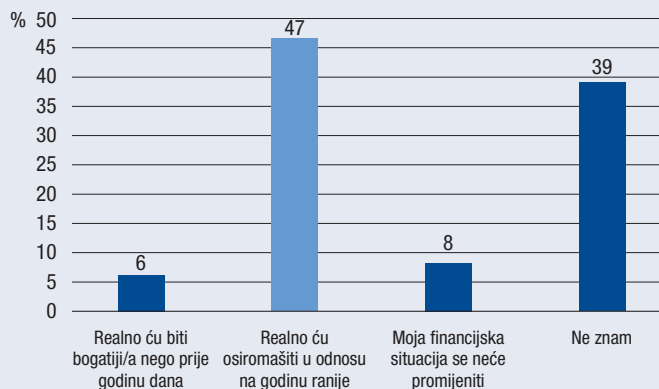

Ulaganje s dospijećem za 15 godina u pravilu će jamčiti niži prosječni prinos od ulaganja koje dospijeva za 5 godina.

Pitanje o ulaganjima s dužim i kraćim dospijećem rezultiralo je visokom zastupljenošću ispitanika koji nisu sigurni u točnost izjave o ispitanjoj temi. Najveću nesigurnost iskazale su osobe ženskog spola (60% od svih žena) te osobe mlađih dobnih skupina (55% od svih ispitanika u dobnj skupini od 18 do 23 godine). Bivši gimnazijalci i učenici strukovnih škola podjednako su nesigurni glede navedene teme (56% i 61% od svih ispitanika iz tih skupina), a na trenutačnoj razini obrazovanja najviše takvih ispitanika dolazi s umjetničkog područja (83% od svih ispitanika s tog područja) te sa Sveučilišta Sjever (73% od svih ispitanika s navedenog Sveučilišta).

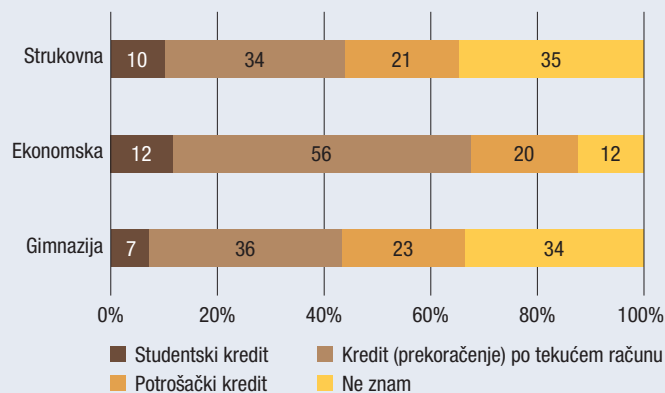
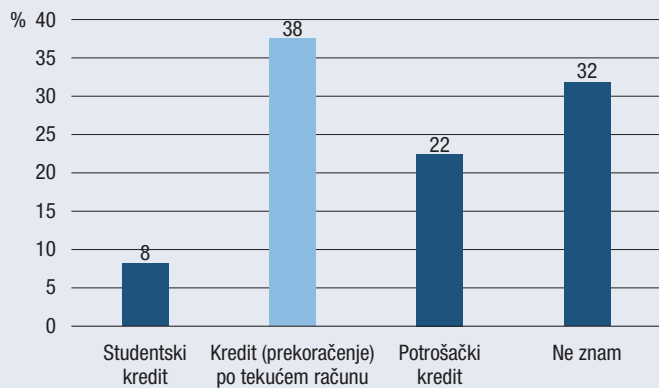
Ako ste uložili sredstva u banku, a kamatna stopa na bankovnu štednju iznosi 1% godišnje i inflacija je jednaka 2% godišnje, kakva će biti vaša financijska situacija nakon godinu dana?

Gotovo 50% ispitanika smatra da se vrijednost njihove štednje smanjuje ako je ta štednja pod utjecajem kamatne stope od 1% godišnje i inflacije od 2% godišnje. Paralelno, gotovo 40% ispitanika ne može procijeniti svoju buduću financijsku situaciju i to su uglavnom žene (45% od svih žena) usporede li se s muškarcima (29% od svih muškaraca). U odnosu na tijek obrazovanja, najveći broj ispitanika od onih koji ne mogu procijeniti svoju buduću financijsku situaciju došao je iz strukovnih škola (47% od svih iz te skupine škola) i sada studiraju na umjetničkom području (64% od svih ispitanika iz tog područja) te na Sveučilištu u Osijeku (52% od svih ispitanika iz Osijeka).

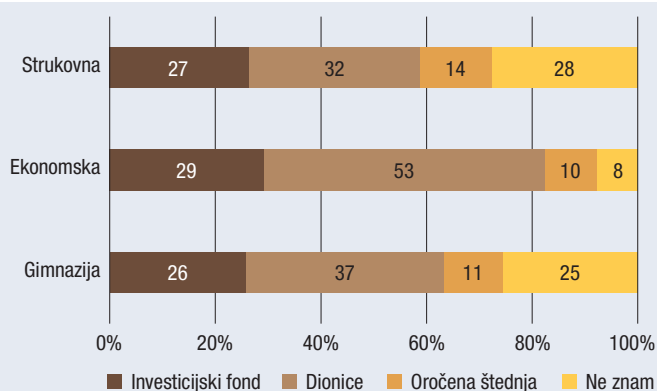
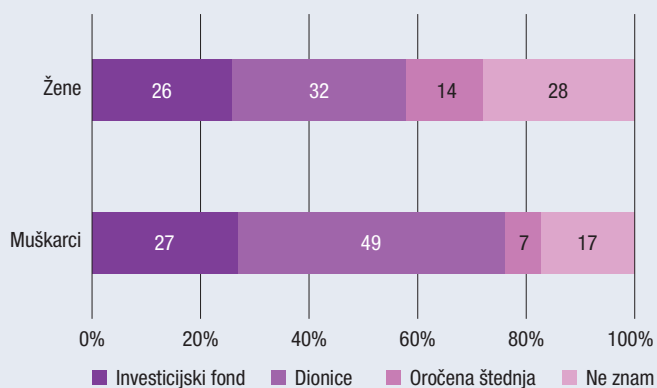
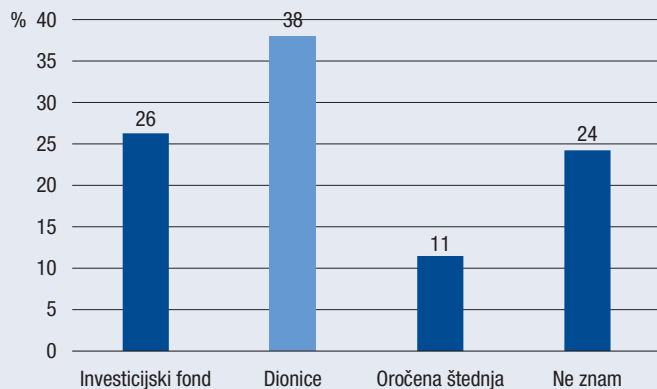
Koja je najnepovoljnija vrsta kredita s obzirom na visinu kamatne stope?

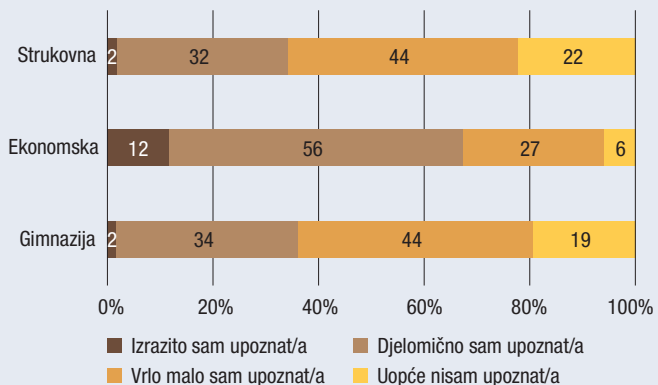
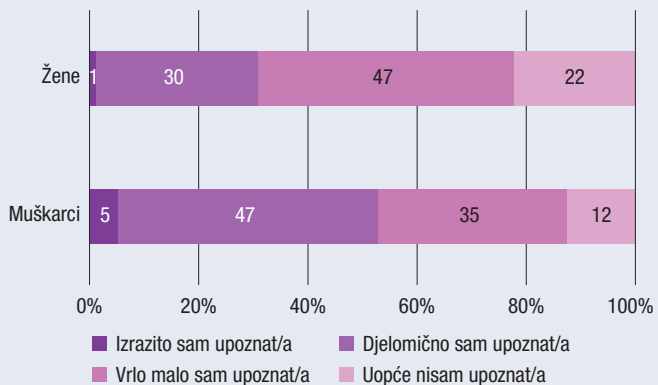
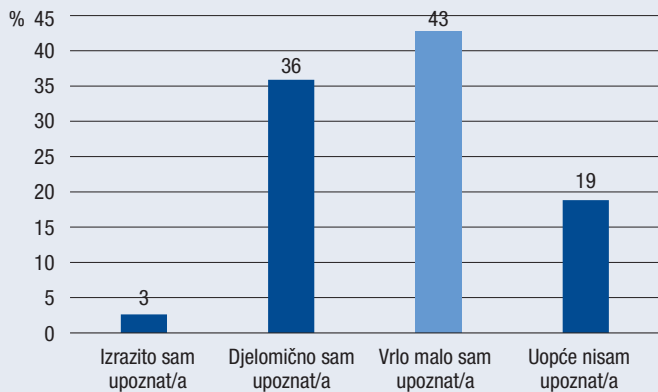
Kad bi ispitanici trebali odabrati određenu vrstu kredita, njih 32% ne bi znalo koja je vrsta kredita najnepovoljnija s obzirom na visinu kamatne stope, dok 38% ispitanika smatra da je kredit (prekoračenje) po tekućem računu najnepovoljniji. S obzirom na spol, da je kredit po tekućem računu najnepovoljniji, u nešto većoj mjeri smatraju muškarci (41% od svih muškaraca) u odnosu na žene (36% od svih žena).

S obzirom na očekivani prinos, kod kojeg od ponuđenih oblika ulaganja biste mogli očekivati potencijalno najveću zaradu?

Gotovo 40% ispitanika smatra da je potencijalno najveći izvor zarade ulaganje u dionice i po tom stavu prevladavaju muškarci (49% od svih muškaraca) u odnosu na žene (32% od svih žena). Također, da su dionice potencijalno lukrativan način ulaganja, smatraju prvenstveno stariji ispitanici (58% od svih iz dobne skupine 31 ili više godina). Što se tiče obrazovanja, dionice su najzanimljivije onim ispitanicima koji su došli iz ekonomskih škola (53% od svih ispitanika iz te skupine škola), onim ispitanicima koji trenutno studiraju na društveno-humanističkim smjerovima (39% od svih iz tog područja) te ispitanicima sa Sveučilišta u Splitu (44% od svih ispitanika iz Splita).

Procijenite u kojoj ste mjeri upoznati s pojmom financijske pismenosti:

Pojam financijske pismenosti uglavnom nije poznat ispitanicima. Naime, njih gotovo dvije trećine izjavile su da nisu upoznate s tim pojmom i to su uglavnom žene (69% od svih žena) usporede li se s muškarcima (47% od svih muškaraca). Među promatranim dobnim skupinama nema izraženijih razlika po ovom pitanju.

Također, ispitanici koji su došli iz ekonomskih škola u većoj mjeri procjenjuju dobro poznavanje pojma financijske pismenosti (gotovo 70% od svih ispitanika iz te skupine) za razliku od ispitanika iz strukovnih škola i iz gimnazija. Što se tiče trenutalnog obrazovanja, s pojmom financijske pismenosti najmanje su upoznati oni koji studiraju na području biomedicine, zdravstva i biotehničkih znanosti (74% od svih iz tog područja) te studenti sa Sveučilišta u Zadru (81% od svih ispitanika s tog Sveučilišta).

REZULTATI FOKUS-GRUPA

68% odrasle populacije razvijenih zemalja tijekom 2017. koristilo se internetom za plaćanje računa ili kupnju.

World Bank Findex 2017.

Posjedovanje pametnih telefona omogućuje pristup novim financijskim proizvodima i uslugama, što naglašava važnost financijske pismenosti u suvremenom svijetu.

Pametni telefoni i pristup internetu omogućuju izravan pristup mobilnom (internetskom) bankarstvu u bilo kojem trenutku. Tijekom 2017. godine 51% odraslih u razvijenim zemljama i 19% u nerazvijenim obavilo je barem jednu takvu transakciju.

World Bank Findex 2017.

82% odrasle populacije razvijenih zemalja posjeduje mobilni telefon s pristupom internetu.

World Bank Findex 2017.

68% Hrvata u 2017. se godini koristilo pametnim telefonom, u usporedbi s 39% u 2013.

Google Consumer barometer

UVOD

Što su fokus-grupe?

Kvalitativna metoda prikupljanja podataka unutar koje se provodi grupni intervju sa specifičnom skupinom ljudi o zadanim temama.

Unutar završnog dijela istraživanja, krajem listopada 2018., provedene su dvije fokus-grupe na uzorku studenata. Namjera organiziranja fokus-grupa bila je dodatno produbiti razumijevanje pojedinih tematskih cjelina iz anketnog upitnika. Tako je glavni cilj kvalitativnog dijela istraživanja bio utvrditi i definirati obrasce kako obiteljsko okruženje u kojemu pojedinac odrasta može oblikovati kasniju razinu financijske pismenosti i sklonost poduzetništvu. Glavni cilj istraživanja nastojao se ostvariti pomoću četiri specifična cilja:

- ispitati na koje načine i u kakvim su se okolnostima u obitelji vodili razgovori o financijama
- ispitati kakvo je mišljenje u obitelji prevladavalo o poduzetništvu i poduzetnicima
- ispitati koje je životne prioritete obiteljska okolina naglašavala
- definirati središnje obrasce preko kojih je obiteljska okolina poticala ambiciju i želju za postizanjem uspjeha u poslovnom životu.

Način prikupljanja podataka

Podaci su se prikupljali uz uobičajen postupak vođenja grupnog razgovora u Laboratoriju za psihologijska istraživanja Hrvatskog katoličkog sveučilišta. Fokus-grupe snimane su audiovizualnom metodom, zanimljivi su se dijelovi bilježili na papiru, a svaka je trajala 54 minute.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovao ukupno 21 sudionik, od kojih 9 sudionica i 12 sudionika. Kako bi se detaljno istražili navedeni ciljevi, bilo je potrebno podijeliti sudionike na dvije fokus-grupe prema određenim kriterijima. Stoga su sudionici bili podijeljeni prema osnovnom kriteriju materijalnih primanja vlastite obitelji u kojoj su odrastali ili još uvijek žive¹. Navedeni kriterij bitan je zbog usporedbe percepcije i sklonosti poduzetništvu onih ispitanika koji dolaze iz obitelji s iznadprosječnim te prosječnim i ispodprosječnim primanjima.

Nadalje, svi su sudionici bili studenti različitih studija i razina studija, što je također bilo važno zbog heterogenosti interesa i polja koja studiraju.

¹ Prema navedenom kriteriju fokus-grupe u analizi bile su podijeljene na grupu sa sudionicima s iznadprosječnim primanjima (u tekstu: „prva grupa“) i grupu sa sudionicima s prosječnim ili ispodprosječnim primanjima (u tekstu: „druga grupa“).

ŠTO SMO UOČILI?

OBITELJSKO OKRUŽJE SUDIONIKA

Prva grupa

SIGURNO FINANCIJSKO OKRUŽJE

Roditelji su visokoobrazovani, zaposleni, i to često u području ekonomije ili poduzetništva.

- » *Tata poduzetnik, ima jednu svoju firmu, mama radi isto sa njim tako da eto.*
- » *Mater profesor, ćaća isto ekonomist.*

Druga grupa

NESIGURNO FINANCIJSKO OKRUŽJE

Roditelji nisu visokoobrazovani te su uočena dva dominantna obrasca u odgovorima:

1. slučaj razvoda roditelja
 2. nezaposlenost jednog od roditelja koji je radno sposoban.
- » *Petero članova obitelji, majka, otac, ja i dvije starije sestre. Tako je bilo neko vrijeme, onda kasnije se razišla obitelj.*
 - » *Do negdje 2012. bili smo u toj kući, u tom periodu se moji razveli. Otac otišao u Šibenik... A otac je bio u mirovini, to jest od 95. umirovljenik jer je bio ratni vojni invalid.*

RASPORED PRIORITETA U OBITELJI

Prva grupa

OBRAZOVANJE KAO PUT DO KARIJERE

U prvoj je grupi naglasak na obrazovanju kao putu do postizanja vlastitog uspjeha i bavljenja vlastitom karijerom.

- » *Tendencija je bila prema tom da završim fakultet, a onda radim u biti šta god hoću. Bilo šta.*
- » *Pa nekako baš puno više životno, ne čak ni obrazovanje ni zaposlenje nego ono neki ideali sreće i zaposlenja.*

Druga grupa

OBRAZOVANJE KAO PUT DO SIGURNOG POSLA

Druga grupa proces obrazovanja promatra kao nužan za pronalazak sigurnog i stabilnog posla.

- » *Moja majka je ugostiteljica, ima svoj vlastiti lokal. Sad će ići u mirovinu, isto je više stavila naglasak ono, faks, faks, faks (...) Isto tako hoće da bude više neki uredski posao, nešto onako, cjenjenije.*

RAZGOVORI O FINANCIJAMA I ŠTEDNJI UNUTAR OBITELJI

Prva grupa

FINANCIJE I ŠTEDNJA KAO RIJETKA TEMA RAZGOVORA

Razgovori o financijama vrlo su rijetki te se takve teme spominju isključivo kada je riječ o politici RH ili osobnim financijama. O štednji također sudionici ne razgovaraju često s roditeljima te nemaju naviku dugoročne štednje.

- » *Mi ne pričamo tol'ko o financijama (...) Ako je neki baš problem, onda se uhvatimo toga.*

Druga grupa

FINANCIJE I ŠTEDNJA KAO ČESTA TEMA RAZGOVORA

Kod sudionika druge grupe javlja se u potpunosti suprotan pravac u kazivanjima. S roditeljima često razgovaraju izravno o upravljanju osobnim financijama, a posebno naglašavaju važnost štednje.

- » *Onda je dosta često znalo biti govora: „Pa znaš moraš malo tu, pa malo ovamo uštedjeti.“*

RAZGOVORI O PODUZETNIŠTVU UNUTAR OBITELJI

Prva grupa

PODUZETNIŠTVO KAO INSPIRACIJA

Sudionici su se većinom složili s pozitivnom percepcijom svojih obitelji o poduzetništvu u Hrvatskoj, što se ogleda u tome da ih potiču na pokretanje

vlastitog posla u budućnosti. Također, sami sudionici poduzetnike promatraju kao inspiraciju i poticaj za mlade ljude te se kod njih javlja otvorenost prema vlastitim poduzetničkim pokušajima. Također, složili su se glede vlastite želje za izgradnjom karijere, pri čemu ih roditelji potiču naglašavajući važnost dinamičnog i aktivnog studiranja kroz rad na projektima, putovanja, volontiranje i studentske razmjene.

- » *Pa, moji roditelji... vrlo pozitivno gledaju prema poduzetništvu, čak do te mjere da mi govore ajde, kreni, napravi nešto, kao, probaj.*
- » *Poticanje da se uključim u što mogu i gdje mogu. Znali bi da uvijek mogu nešto bolje, recimo da budem profesorica u školi, ajde probaj nešto više.*

Druga grupa

PODUZETNIŠTVO KAO NESIGURNOST

Druga je grupa od samog početka naglašavala negativna iskustva vlastitih obitelji u poduzetničkim pokušajima te se pokazala negativna percepcija njihovih obitelji o poduzetnicima i poduzetništvu u Hrvatskoj. Za razliku od prve, druga grupa u skladu s time naglašava važnost pronalaska sigurnog i stabilnog posla te nije toliko otvorena prema vlastitim poduzetničkim pokušajima, koje izravno povezuju s nesigurnošću.

- » *Smatram da samostalni mladi čovjek uđe u to, i da dobije neki poticaj financijski da teško da bi ovaj, malo tko bi napravio profit i nešto pozitivno dobio iz toga.*
- » *Mislim, meni je isto glavno da se ja ustalim u toj poziciji.*

- » *Svi su totalno **obeshrabreni**, ja bih htio zarađivat' i imat' novac, profit, ali sam **obeshrabren** po pitanju da ja budem poduzetnik, da sam ja u glavnoj ulozi nekog direktora nečega, jednostavno **nemam interes ni volju** apsolutno nikakvu za baviti se time. Htio bih zarađivati, al' **ne želim bit' u ulozi nekakvog poduzetnika, pogotovo ne u Hrvatskoj.***

Na kraju, zajednički element koji se pojavio u obje grupe jest kritika poduzetništva, unatoč pozitivnoj percepciji prve grupe. Sudionici objiju grupa navode obeshrabrujuće elemente za mlade poduzetnike u Republici Hrvatskoj u obliku:

1. neučinkovite birokracije
 2. visoke percepcije korupcije.
- » ***Birokracija**, to je klasika. Da bi ti otvorija, trebaju ti potvrde koje dosta sporo idu.*
- » *Kod nas je baš ta **percepcija korupcije** di stalno moraš nekoga podmititi da bi dobio nešto... neki posao ili nešto. Tako da je to isto veliki problem... na primjer, šta ću se ja borit kad znam da će neki tatin sin dobit neki posao.*
- » *Znači, da su na neki način zakoni koji su doneseni u toj oblasti za samo poduzetništvo **restriktivni**, pogotovo prema mladim poduzetnicima.*

POSLOVNI USPJEH

Sudionici objiju grupa složili su se glede važnosti zadovoljstva vlastitim životom i ravnoteže između privatnog i poslovnog života.

- » *Barem ja tako želim, da imam neki **balans**, neku ambiciju koja me vuče naprijed, neku motivaciju i da idem naprijed i imam sve ostalo sa životom svojim...*
- » *Pa uspjeh u poslovnom životu (...) prvenstveno za mene znači nekakvo **osobno zadovoljstvo.***

Prva grupa

DONOŠENJE ODLUKA I UGLED KAO POSLOVNI USPJEH

Unatoč zajedničkom elementu koji se javio u obje grupe, prva grupa je uz navedeni naglašavala važnost samostalnog donošenja odluka na poslu i ugled.

- » *Da radim što želim, ali da sam **sam svoj šef** i da od toga mogu živjeti.*
- » *Pa ja se ne bi' zadovoljio nekim prosjekom, uvijek kad misliš uspjeh, nešto **ekstra**... na primjer, možda sad bahato zvuči, ali uspjeh bi bio da se ti ne trebaš predstavljati ljudima, nego da oni već znaju tko si... da se ljudi ugledaju na tebe.*

Druga grupa

FINANCIJSKA SIGURNOST KAO POSLOVNI USPJEH

Sudionici druge grupe, uz navedeno, puno veći naglasak stavljaju na financijsku sigurnost.

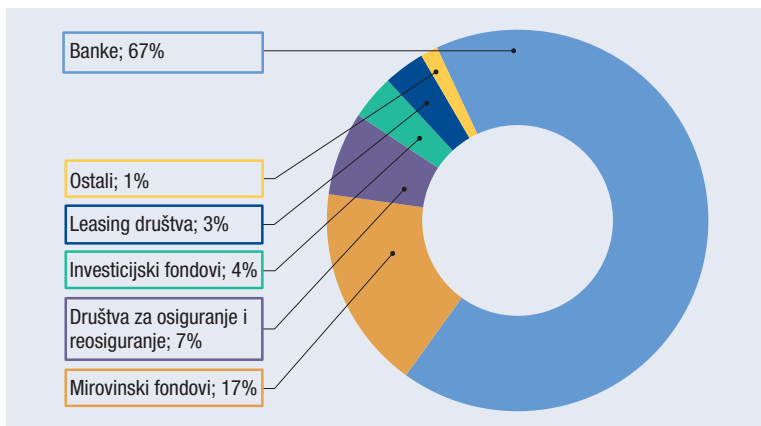
- » *Pa, ja isto mislim da, k'o kolege, da je najvažnije da zapravo imamo tu neku **financijsku stabilnost**, nakon što zapravo, da nešt' zaradimo, što zapravo radimo, a i meni bi, ja bih htjela onak' da radim, al' da zapravo ovo sve što radim da mi to bude plaćeno.*

PRILOG

PRIKAZ
FINANCIJSKOG
SUSTAVA

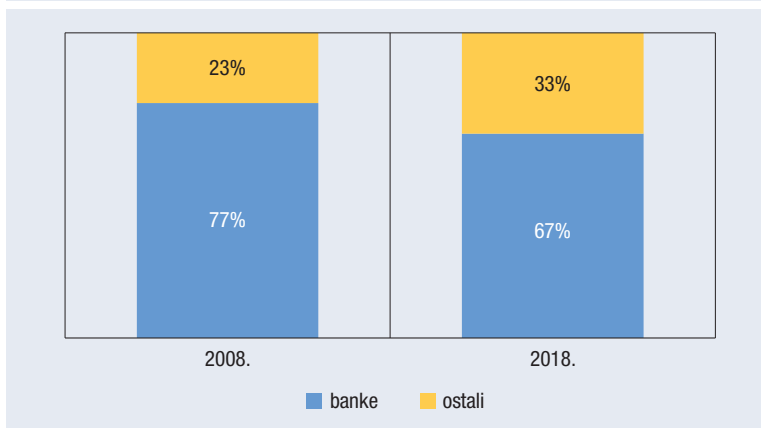
Struktura financijskog sustava (rujan 2018.)

IZVOR: HNB, HANFA

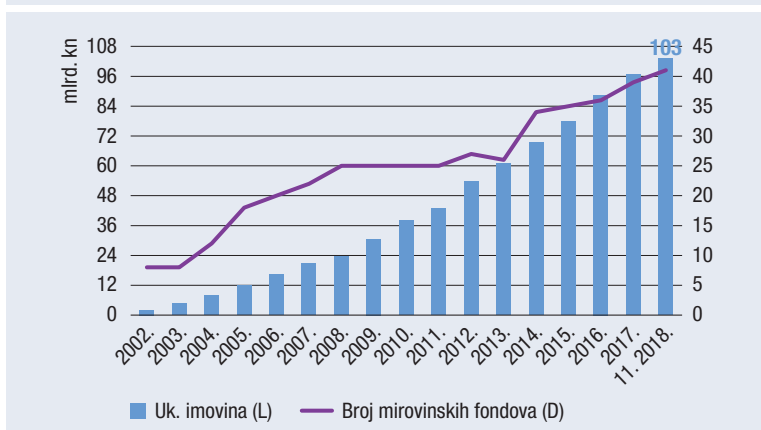
Rast značaja nebankovnih financijskih institucija

IZVOR: HNB, HANFA

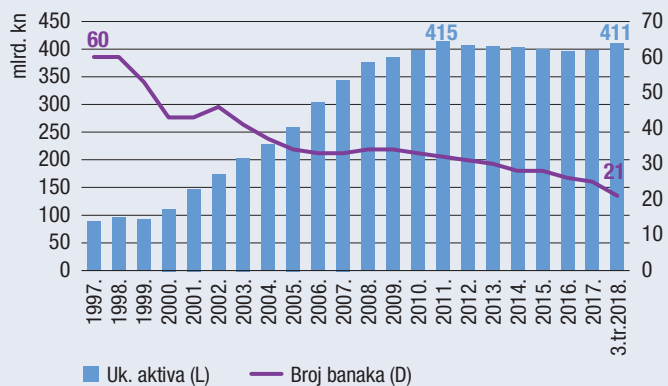

Mirovinski fondovi

IZVOR: HANFA

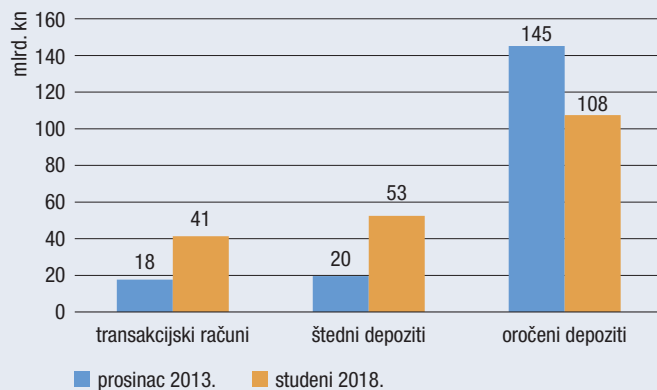

Bankovni sustav

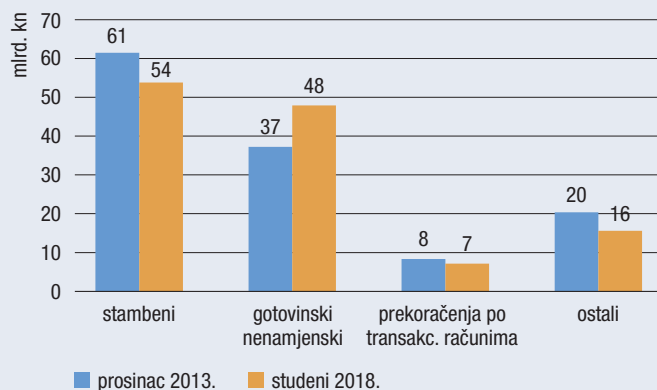
IZVOR: HNB

Depoziti kućanstava

IZVOR: HNB

Kreditni kućanstvima

IZVOR: HNB

IMPRESUM

Izdavač:
Hrvatsko katoličko sveučilište
Ilica 242, Zagreb

Za izdavača:
Željko Tanjić

Glavni urednik:
Roman Šubić

Uredništvo:
Ivan Balabanić
Josip Ježovita
Karla Žagi

Tisak:
Znanje d.o.o., Zagreb

ISBN 978-953-8014-25-3 (tiskano izdanje)
ISBN 978-953-8014-26-0 (elektroničko izdanje)

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 001017207.

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
2019.

HRVATSKO
KATOLIČKO
SVEUČILIŠTE
ZAGREB
UNIVERSITAS
STUDIORUM
CATHOLICA
CROATICA
ZAGABIA

ZNANJE ZA CIJELI ŽIVOT

www.unicath.hr